

francoskih dekadentov. On ne poje več o oni stari svetovni bolečini, ki so jo romantiki tako opevali, njegov bolni pesimizem je iz dekadentske poezije gnilobe. Prav pravi kritik, da „Posmrtni počasti“ delujejo na čitatelja težko in mučno, kakor da je vso noč prebdel poleg mrliča, kjer se razvija smrad voščenih sveč in telesa, ki je že začelo razpadati. „Posmrtni počasti“ so duševni prehod iz nevrastenije v nevropatijo, iz literature na kliniko („Sopstvena svest mi liči na bednu panoramu“, „U svesti mojoj istina ne važi“, „Ja ću rado kreten biti“, „U košuljama belim parkom ovim, gdje bolnički se miris širi jak...“). To je skrajna točka, do katere so v srbski književnosti prišli na lovu za originalnostjo, za redkimi in močnimi senzacijami in nepričakovanimi efekti. Skerlić obžaluje, da je v to strujo zabredel pesnik, ki je brez dvoma nadarjen, morda bolj kot njegovi drugovi, in da tako nerazumno in brez cilja trati svoje lepe sposobnosti, in je zato odločno nastopil proti tej nalezljivi bolezni, ki je prišla od zahoda, kjer je že propadla. Skerlić želi, naj bi se pesniki zopet vrnili k zdravi poeziji, in je temu posvetil članek: „Obnova naše rodoljubne poezije“. Omenja rodoljubno pesništvo šestdesetih let in za primer navaja dva sedanja pesnika, Aleksija Šantića iz Hercegovine in Veljka Petrovića iz južne Ogrske. V pesmih enega in drugega se kaže velika ljubezen do kneta in zemlje, kjer jima je tekla zibelka.

Nadalje je pisatelj izpregovoril o dveh zbirkah črtic, ki ju je izdal pod naslovom: „Pod životom“ (1905) in „Vitae fragmenta“ (1908) eden boljših mlajših

pisateljev M. M. Uskoković. V teh zbirkah je več bolj slabih stvari, že večkrat povedanih pesmi v prozi; pisatelj želi biti tudi modern (naslov zbirke: „Za umorne ljude“), ali vsekakor se mu vidi, da je talentiran in bo, ko se bo nekoliko umiril, lahko napisal boljše in večje stvari. Pod naslovom: „Jedan zadocneli (zakasneli) pesnik“ ocenjuje Skerlić pesmi Dim. Gligorića Sokoljanina, enega srbskih „poetae minores“, ki je mnogo pesnil, toda so vse njegove pesmi brez vsake književne vrednosti. Tudi o pesmih Vojislava I. Ilića ml., ki je nekak voditelj srbske moderne, se Skerlić nepovoljno izraža, tako da bi se mu za dobro polovico njegovih pesmi moglo mirno reči: „da mu nije bilo potrebno na koricama potpisati se kao Vojislav I. Ilić-Mladji, jer nije bilo nikakove opasnosti, da se njegovi stihovi pripišu Vojislavu I. Iliću pravom, Vojislavu I. Iliću jedinom“ (starejšemu, znamenitemu srbskemu pesniku). V članku: „Stari i mladi u srpskoj književnosti“ odgovarja Skerlić ravnoistemu Iliću, da je bil list „Srpski književni glasnik“, ki ga on urejuje, vedno odprt vsem pisateljem, brez razlike let in šol; gledalo se je le na to, da je bilo ono, kar je kdo napisal, dobro. Sploh so bili tudi drugi srbski časopisi pristopni vsem pisateljem in bile v njih zastopane vse šole. Tolazilno je, da se je v javnosti malo poznala borba med starimi in mladimi.

S to knjigo je Skerlić zopet pokazal, da ume zdravo in trezno kritiko, in je s svojimi kritičnimi članki dobri stvari izvestno mnogo koristil.

Janko Barle.

Glasba.

Koncerti.

V prvem koncertu tekoče sezone (1909/10) smo imeli priliko slišati Hrvatsko pevsko društvo „Kolo“ iz Zagreba pod vodstvom zborovodja g. Antona Anděla. Spored vsega koncerta so tvorile izključno samo hrvaške izvirne skladbe, instrumentalne in vokalne. Zastopani so bili najmarkantnejši skladatelji iz vseh dob, odkar se goji med Hrvati umetna glasba: Lisinski, pl. Zajc, Novak, Albini, Rosenberg-Ružič in Hatze.

Koncert je otvorila „Slovenska Filharmonija“ pod vodstvom kapelnika gosp. Talicha ter izvajala Albinijevo overturo k operi „Tomislav“. Albini, čigar ime in glasba slovi danes tudi že izvun ožje domovine — (opozarjam zlasti na njegovo opereto „Baron Franjo Trenk“, ki jo proizvajajo letos v dunajski ljudski operi) —, se nam je predstavil kot soliden skladatelj in razumen inštrumentator. Vidi se mu, da je imel že precej opraviti z orkestri in da mu razne tajne posameznih inštrumentov niso neznane. Primerno dolga, v glavnih temah dobro kontrastujoča, v celoti lepo zaokrožena in vseskozi plemenita skladba je napravila najboljši vtis. „Slovenska Filharmonija“ in njen inteligentni in energični kapelnik sta žela opravčene aplavze. Moški zbor „Kola“ je pozdravil na

koncertu zbrano slovensko občinstvo z jako udomačenim in priljubljenim dr. G. Ipavčevim zborom „Slovenec sem“. Takoj po odpetih prvih taktih smo vedeli, kak zbor imamo pred seboj. Ne vem, če je kdaj kako slovensko pevsko društvo ta zbor lepše, bolj gladko in precizno izvajalo. A to je bil samo gorak pozdrav; kmalu nato smo čuli pravo koncertno skladbo, Zajčev ognjeviti zbor „Crnogorac Crnogorki“. Tu se je šele pravzaprav začel in sploh mogel razvijati impozantni moški zbor „Kola“. Ne vem, kateri reči sem se bolj divil: čisti intonaciji, finemu dinamiškemu niansiranju, ritmični preciznosti ali čuvstvenemu prednašanju. Mislim, da nam je vsem, ki smo bili pri koncertu, nastop moškega zbora „Kola“ posebno imponiral, in bi delali zboru krivico, če bi ga ne prištevali najboljšim moškim zborom, kar jih je sploh. Ženski zbor „Kola“ je nastopil z ljubkim Lisinskijevim „Zborom Hrvatic“ iz opere „Porin“ (II. dejanje, 1. prizor). Preproste, a prisrčne eno- in dvoglasne Lisinskijeve popevke, ki se jim je kaj dobro prilegalo skromno in nežno sviranje godal, so kakor hladilni balzam lile v naše duše. — Tudi ženski zbor razpolaga s precej dobrimi glasovi in je dosti dobro izvežban. Gospod Ernesto vitez Cammarota je pel dva samospeva s klavirjem: Rosenberg-Ružičev „Biser suze“ in Hatzejev „Da sam bogat!“

Prvi se giblje nekako bolj v recitativu, drugi je izrazit „cantabile“. Zlasti pri zadnjem je imel gospod Cammarota priliko, razvijati svoj krasni organ. Tudi topot nas je jako zadovoljil.

Izreden užitek — mislim, da za vsakogar, ki je prisostvoval koncertu — so bile hrvatske narodne pesmi, ki jih je proizvajal mešani zbor „Kola“ a capella. Slovenci imamo mnogo zelo lepih narodnih pesmi, oziroma napevov, ki nas ganejo, nas pošteno razvesele, naš navdušijo. A nič manj lepe, nič manj globoke niso hrvaške. Sedem so nam jih zapeli ljubi hrvaški gostje. Prva je žal nekoliko šepala, vse ostale pa so šle izborno. Tri je moral zbor na splošno željo občinstva ponavljati. Pesmi so prihajale pevcem in pevkam od srca, in zato so našle pot tudi v naša srca. Kdor se ni v resnici naslajal ob tem petju, ob teh divnih spevih, kdor se ni čutil veselega in srečnega, ko je slišal te prekrasno harmonizirane hrvatske narodne pesmi, bo pač težko še kdaj imel kako veselo uro. — Šest izmed teh pesmi je umetno harmoniziral gospod zborovodja „Kola“, Anton Andel, pesem „Oj Korano“ pa na preprost način Iv. pl. Zajc. — Glede harmoniziranja narodnih pesmi niso vsi enakega mnenja; eni bi imeli radi prav lahko in primitivno harmonizacijo, drugi bolj umetno. Kateri od teh imajo prav? Oboji, če stvar pametno opredelimo. Za navadne, malo šolane pevske zборе, zlasti pa za domače zabave je gotovo primernejša narodna pesem v preprosti obliki, v lahki harmonizaciji; a za koncertne prireditve je pa popolnoma umestno, če prirejamo narodne pesmi v umetni, četudi nekoliko težji, a pravzato tem lepši in mikavnejši harmonizaciji. Sicer pa v slučajih, ko kak glasbenik na izredno umeten način priredi za več glasov kako narodno pesem, ne moremo več toliko govoriti o harmonizaciji, ampak imamo v takih slučajih pred seboj uvaževanja vredno skladbo, temeljujočo na narodnih motivih. In tako harmoniziranje,

oziroma skladanje, ni nikakor graje vredno, pač pa je le želeti, da bi se naši skladatelji pri komponiranju sploh bolj odločno in načelno postavili na domača narodna tla in da bi še pogostneje nego do sedaj uporabljali v svojih skladbah narodne motive.

Novakov moški zbor „Bi mirna noč“ ni morda toliko učinkoval na poslušalce, kakor bi bil sicer, če ne bi bil nastopil neposredno za triumfi, ki so jih slavile narodne pesmi. A izvajal se je prav dobro; tudi solist-baritonist je s svojim mehkim glasom nekoliko k temu pripomogel. Sedma točka sporeda je bila Hatzejeva balada za mešani zbor in tenor-solo s spremljanjem orkestra „Noč na Uni“. Skozinskozi moderna skladba, moderna zlasti z ozirom na razkošne harmonije, ki jih rabi skladatelj, kakor tudi z ozirom na drzne modulacije in enharmonične menjave. Instrumentacija je skrbno preiščena in jako značilna ter natančno ilustrira sliko, ki jo je zrl v duhu pesnik Hugo Badalič. Hatzeju se pozna, da je študiral v Italiji, pa tudi velikih nemških in slovanskih (čeških) skladateljev vpliv ni šel brez sledu mimo njega. Brezdvomno je resnica, kar je rekel o njem Mascagni: „Velik talent je.“ — Proizvajanje balade je bilo vzorno. Zelo lepo in hvaležno vlogo za tenor-solo je imel gospod Cammarota in je v njej naravnost briljiral. Končal se je spored z Zajčevno glasbeno sliko za moški zbor in orkester „More“. Efekt, ki ga je napravila ta mogočna skladba, je bil velikanski. — Hrvatskemu pevskega društvu „Kolo“ in njegovemu zborovodju, gospodu Andelu, moremo le najiskrenejše čestitati na popolnem umetniškem uspehu, ki ga je imel njihov zadnji nastop pri nas. Le tako naprej, dragi bratje Hrvatje! Pa tudi hvala vam za to, kar ste nam pokazali, kar ste nam prinesli, kar ste nam dali. Vaš zgled, vaše delo in vaš napredek v glasbi dvigajo tudi nas Slovence — kvišku.

Stanko Premrl.

To in ono.

Halleyev komet.

Majnika meseca bomo videli — kakor nam zvezdoznanci napovedujejo — svetlo zvezdo-repatico, ki se bo približevala naši zemlji, in ko se srečamo, pojde naša zemlja skozi njen rep. Bilo srečno!

Ta zvezda-repatica nosi ime angleškega zvezdoznanca Halleya, ker je napovedal njen приход. Halley je namreč spoznal, da slede tudi kometi, kakor druge zvezde, Newtonovemu zakonu o privlačnosti nebnih teles. Spoznal je, da je tisti komet, ki je l. 1682. šel skozi veliki voz, imel podobno pot kakor komet iz l. 1531. in 1607. Ko je izračunal tudi pot teh kometov, mu je bilo jasno, da so bili to trije pojavi iste zvezde, ki se vsakih 76 let vrne v bližino zemlje. Zato se je osmelil Halley, da je napovedal leta 1705., da se bo ta komet prikazal leta 1758. Ker je pa pomislil, da sam ne bo doživel tega leta, je zapisal za potomce: „Kadar se po moji napovedi okoli leta 1758. zopet prikaže komet, naj pravični potomci nikar ne pozabijo, da ga je prvi odkril

angleški zvezdoznaneec.“ Ko se je na sveti večer leta 1758. res prikazala zvezda-repatica, so ji naredili ime Halleyevega komet.

Tir tega komet je za 17 stopinj nagnjen proti zemskemu tiru. Največja njegova razdalja od solca je še večja kakor Neptunova. Izračunali so natančno, da se ne povrne vsakih 76 let enako, ampak da je bil najdaljši čas njegovega kroženja 79,2 let. Zadnjič so ga videli leta 1835., in tedaj se je pokazal v taki podobi, kakor jo kaže naša slika (str. 23). Njegov povratek se zgodi v najkrajšem njegovem krožnem času 74,5 let. Ta razlika v času pride od tega, ker sreča komet na svoji dolgi poti različna druga nebna telesa, ki ga privlačujejo in mu motijo tir.

Ali bo pa res točno prišel letos in se ne bo zamudil? Brez skrbi. Angleža Crommelin in Corwell sta točno izračunala, da se moramo z njim srečati dne 10. maja, in da je račun pravilen, se je dognalo na sledeči način: Profesor Wolf v Heidelbergu je fotografiral nebo in je na fotografiji — za prosto oko seveda nevidno — našel komet točno tam,